

93. §.

Az 1. alineában bizonyára hozzáteendő «vagy érdeketlen».¹

98. §.

Az inofficiosæ donationis querella-t oly szükség-eszköznek tekintem, melyet teljesen nem lehet nélkülözni. Azonban semmi esetre sem kell ezen keresetet különösen előmozdítani. Általa nem ritkán rég óta fenálló viszonyok tétlenkedésesekké és nem kívánatos, nehéz perek idéztetnek elő. A javaslat véleményem szerint a helyes határokon túl megy.

Következő példát vetem fel. Egy részvénytársaságnak magasabb hivatalnoka vagy igazgatója nagy fizetést huz, p. o. 20,000 forintot, vagyona azonban jelentéktelen és nem haladja meg a 30,000 forintot. Első házasságából egyetlen gyermeke van, egy leánya, kit egy katonatisztnak nőül ad, és ennek a 30,000 frtot vagy legalább is többet, mint ezen összegnek felét hozományul adja. Ekkor az illető már második házasságban él, de csak leányának férjhezmenetele után születnek megint gyermekei. Több év után elhal és második házasságából származó gyermekeinek csak nagyon keveset hagy hátra. A javaslat szerint ezek az első házasságból származott leány ellen megtámadási keresetet indíthatnak és tőle hozományának körülbelül fele részét visszakövetelhetik. Azonban ezen hozomány a leány háztartásának alapjává, talán családja létfenntartásának feltételévé vált. Az ilyen visszakövetelési kereset nem nyugodnék az igazság alapján.

Ennélfogva a 98. §. 2. pontjának azon határozmányát, «hogy a megajándékozott ezen köteleességét azon körülmény, hogy ő a megajándékozaskor jóhiszemben volt, meg nem szünteti» aggályosnak tartom és épen ellenkezőjét fogadnám el. Ha ennek folytán a querella inofficiosæ donationis és dotis gyakran nem lenne keresztülvihető, én ebben visszasságot nem látnék.

(Folyt. köv.)

A jogi seminariumokról.

II.²

Az elősorolt okok együtt végre azt eredményezték, hogy a cultur-államok a seminariumi és vele rokon intézményeknek a jogi oktatásban jelentékeny helyet adtak.

A jogi seminariumok eredetét megtalálni nem könnyű. Franciaország és Németország versenyeznek a kezdeményezés érdeméért, s bizonyos jogosultsága mindegyiknek van hozzá. Tény az, hogy Franciaországban már régen szokásban volt az előadott anyagnak a tanár és tanuló közti bizalmas, szűkebb körben való megbeszélése; szokásban volt, hogy a tanár a tanulót a vizsgálat által megkívánt írásbeli dolgozat készítésénél utbaigazítsa. E célból egyes buzgó tanárok saját iniciatívájokból néha heti 1 óra conferenceot is hirdettek. De Németországban meg már a század elején keletkezik a bölcsészeti karnál egy intézmény (a berlini philologiai seminarium 1812-ben), mely a jogi seminariumok mintája lett. Másrészt meg Franciaországban a közoktatási kormány már 1857-ben elrendelte egy némileg hasonló intézménynek, a conferenceoknak a főárgyak mellett rendes tartását, de a jogi seminarium, mint külön intézmény, e czim alatt, mégis csak Németországban szerveztetett.

A jogi seminariumok Németországban legújabb keletűek. Kísérlet a greifswaldi egyetemen történt, azután a lipcsei, berlini (1875), a boroszlói és strassburgi egyetemeken szerveztettek, napjainkban pedig Giessenben (1886) és nincs kétség az iránt, hogy a közel jövőben valamennyi jogi kar birand seminariumokkal. Legalább, a hol még hiányzik, mint pl. Münchenben, szervezését élénken sürgetik.

¹ Az újabb szövegezéssel beterjesztett törvényjavaslatnak megfelelő 96. §-a az érdemtelenség felvételével tényleg ki van bővítve. Szerk.

² Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

A német jogi seminariumokban a tanítás, illetve a tanulás módja nagyban-egészben egyenlő, de a részletekben van némi különbség a különböző jogi karoknál. Némelyek u. i. kizárólag arra alapítvák, hogy a tanuló a tudományos buvárkodásba bevezetessék, hogy a tudomány készítését tanulja meg. Ezek a berlini jogi seminarium szabályzatát követik, melynek 1. §-a azt mondja: «a jogi seminarium célja személyes tudományos munkára serkenteni és a tanulót történeti, dogmatikai, exegetikai oktatás által oda képezni, hogy eredeti buvárlatokat tehessen.»¹ — Más seminariumokban arra is fordítatik figyelem, hogy segélyük által a rendes előadások gyümölcsözőbbek legyenek, a midőn a tanár a tanulóval bizalmasabban érintkezve, az illető alaptanulmányainak kiegészítésére és a szakirodalomban való tájékozásra is törekedik. Ezek inkább a boroszlói jogi seminarium statutumait követik, melynek 1. §-a szerint: «a jogi seminarium célja a tanulót az anyagba való mélyedésre vezérelni források bemutatása és ezekre vonatkozó exegetikai gyakorlatok, jogesetek ismertetése és megoldása, írásbeli dolgozatok szerkesztése és az illető tudományág egyes részeinek, kérdéseinek megbeszélése által.» — Lipcsében pedig, hol a jogi seminarium célja szintén tudományos buvárkodás, a seminarium helyiségét használhatják mindazok, kik valamelyik tanár gyakorlati óráin részt vesznek.² Tehát itt is kétféle elem találkozik össze a jogi seminariumban, kik a tudomány készítését tanulják és kik alapismereteik tökéletesítésén fáradoznak.

A jogi seminariumok igazgatása annyiféle, a hány az egyetem, a melyen szerveztettek. Majd különböző tudományágak szerint különböző szakosztályokra oszlik — pl. Strassburgban ötre, Berlinben háromra —, melyeknek vezetői fél-évenként változnak. Majd az egész seminariumi oktatás élén a dékán áll és a szakosztályokat az egyes szaktanárok vezetik. — Seminariumot vezető tanár azonban mindig föl van mentve a publicum tartásának kötelezettsége alól.

Félév elején a szakosztályt vezető tanár a résztvevőkkel összejön és közösen megválasztják a kidolgozandó tételeket. A tanár gondoskodik az általa szükségesnek vélt forrásmunkák, esetleg kéziratok beszerzéséről, ha ezek a seminariumi könyvtárban nem volnának megtalálhatók. S ezután heti két, rendszeren egymásba folyó órában megjelenik a seminarium helyiségeiben, hol a munka folyik, felvilágosításokkal, utbaigazításokkal szolgál, mondhatjuk a tanulóval együtt dolgozik.

Az így létrejött értekezés a seminariumban felolvastatik és a tanár bírálatának, valamint általános megbeszélésnek lesz tárgya; azután néha, mint tudori értekezés, vagy vala-

¹ A szabályzatot Brunner tanár dolgozta ki; életbe pedig 1875 ápril 22-én lépett. — A többi fejezetek következőleg szólnak:

«2. §. A jogi seminariumban három sectio szerveztetik: egy a római jog, egy a germánjog, egy pedig a kánonjog számára.»

«3. §. A jogi seminariumoknak csak bejegyzett egyetemi polgárok lehetnek tagjai, kik a sectiót vezető tanárnál tartoznak jelentkezni s ő határoz szigorú szóbeli és írásbeli vizsgálat után a fölött, hogy vajon a jelentkező rendelkezik-e elég képzettséggel arra, hogy ez intézményt sikerrel használhassa. — A fölvétel csak egy semesterre szól.»

E § alapján rendszerint megkívántatik, hogy a jelentkező előzőleg legalább három félévet töltött legyen már az egyetemen és hogy a szakból, melynek körében most buvárkodni szándékozik, solid alapismeretekkel birjon. A fölvettek száma 15—20 közt váltakozik.

«4. §. Végleges beírás valamely szakosztályra a vezető tanár engedélye folytán a questuránál történik.»

«5. §. A jogi seminariumokban való részvétel ingyenes.»

«6. §. Minden tag köteles félévenként legalább egy értekezést elkészíteni. Hanyagság, vagy később kitünt hiánya a kellő képzettségnek mindenkor okot képez a kizárára.»

«7. §. A seminariumnak külön könyvtára van, mely az egyik vezető tanár felügyelete alatt áll, a ki mellett a seminarium egy tagja segítkezik.»

«8. §. A félév végén, tudományos művekben jutalmak osztatnak ki, a munkában kitűntek között.»

² Verordnung der Leipziger Juristen-Fakultät für die Benützung des Seminarzimmers. 1883. nov. 14-ről.

mely folyóiratban lát napvilágot. Sőt az is előfordul, hogy a seminariumban megkezdett munka, később folytatva és befejezve, abszolút becsü könyv lesz.

Továbbá szokásos a seminariumban, különösen azokban, melyek nem a berlini szabályzathoz ragaszkodnak, hogy a tanár valamely törvény, valódi vagy képzelt eset magyarázatát kívánja. Majd meg egyes kérdéseket vet föl és általános vitát provokál. Ilyenkor a kérdés előleges tanulmányozására idő engedtetik és a seminarium egyik tagja írásba foglalt nézetet felolvassa és ezzel a vitát megnyitja. A pozitív jogoknál pedig gyakorlati esetek is vannak vitára kitűzve, s az egyik tag ismét mint előadó szerepel.

De mindez csak másodrendű. A seminariumban fogalmával Németországban a tudomány önálló művelésének tanítása függ össze.

A seminarium tehát a német jogi oktatás keretében egy külön intézmény, melynek meg van a maga külön élete, külön működése, külön célja. Van külön helyisége, külön könyvtára, melyeket az egyetem többi hallgatói nem használhatnak. A tagok között pedig gyakran lehet találni végzett jogászokat, tudorokat, kiket ép ez intézmény tart még az egyetem falai között és ezek képezik a seminariumban élite-elemét.

A seminariumban intézménye Németországból Ausztriában is csakhamar elterjedt. Szerveztettek 1873. évi sept. 23-án kelt rendelettel; nagyban-egészben a német seminariumban hasonlóan. Minden jogi és államtudományi karnál van egy jogi és egy államtudományi seminarium, a melyek azután alosztályokra válnak.¹

A seminariumban mellett, a katedrai előadás kiegészítésül találkozunk még a német jogi oktatás körében a gyakorlati órákkal — Uebungen, Practica, Exegetica, Uebungscollegia etc. — Ez órákban, a résztvevők számát tekintve, nem olyan szigorúak, mint a seminariumban; a tanítás módja pedig semmi tekintetben sincs korlátozva. A tanár a tárgya iránt különösen érdeklődőkkel szűkebb, bizalmasabb körben összejön s úgy tanít, a mint az eredményt leginkább elérhetőnek véli. Ellenőrzi az előadásokon szerzett alapismereteket, azokat kiegészíti, esetleg javítja, vagy egyes alapvető kérdéseket tesz bővebb megbeszélés, vizsgálódás tárgyává. Így tanít Roscher Lipcsében. Más meg a tanuló irodalmi tájékoztatására helyezi a fősúlyt s egyes kiváló műveket, vagy azoknak fontosabb részeit olvastatja. Ilyen a Walcker-féle «Uebungen» ugyancsak Lipcsében. Wagner berlini tanár gyakorlati óráiban a tudomány egyes főbb kérdéseit tanulmányozzák olyanformán, hogy egy-egy résztvevő, egy-egy tételt kidolgozik, a gyakorlati órán fölolvassa s a tanár vezetése alatt ezt fejtegetik. Ismét mások az előadásokon tanult elméletnek a gyakorlati életre való alkalmazását ohajtják megkönnyíteni és e célból valamely jogesetet vesznek föl és ennek eldöntése képezi a gyakorlati óra tárgyát. Így tanít Goldschmidt Berlinben, Windscheid Lipcsében, Ihering Göttingában.²

E gyakorlati órák nem képeznek különálló intézményt; inkább mint a főcollegiumok kiegészítő részei tekinthetők, melyeket a tanár valamely special-collegium helyett tart. Népszerűségük azonban olyan nagy, hogy ma már majd minden főcollegium mellett találkozunk velük; vagy, mint a német felső oktatásnak egy alapos ismerője kiemeli: «a német jogtanár mindig hajlandó a szakmája iránt érdeklődőket körébe gyűjteni, hol az egyszerű hallgatóból munkatárs lesz.»³

Nem egy tanárral beszéltem, ki a gyakorlati órák jelentőségét a seminariumban fölé helyezi. Munthe pedig egyenesen ezektől teszi függővé a katedrai előadások értékét.⁴ S e felfogás érthető lesz, ha meggondoljuk, hogy a seminarium intézménye aránylag elenyésző csekély számnak szolgálhat közvetlen. A berlini egyetem 1200 jogásza közül legfőleg 60 lehet részese a seminariumi oktatásnak, míg a gyakorlati órákon 4—500 részt vehet; továbbá, hogy a seminariumi oktatás a legkiválóbbaknak segít, kiknek tehát legkisebb szükségük van a segítségre, míg a gyakorlati órák segíthetnek mindazokon, kikben van elég jóakarát és tehetség, az egyetemen töltött időt felhasználni. E két rokon természetű intézmény azonban egymást, együtt pedig a katedrai előadást nagyon szépen kiegészíti.

Dr. NAGY ERNŐ.

Jogirodalom.

Visszapillantások hazánk régi igazságszolgáltatási viszonyaira. Jogtörténelmi tanulmány. Irta Makay Dezső kir. tvszéki bíró. (Árpád-korszak.) Nagy-Kanizsán (Wajdics J. nyomdája). Ára 2 frt o. é.

Jelen munkát szerzőnek első önálló irodalmi dolgozata s mint az előszóból kiderül, nagy igényekkel nem lép az olvasó közönség elé. Régi jogunk történelmét «kicsiben s a laicus közönség érdeklődési igényeihez mért módon», vázlatos rövid képében akarta feltüntetni. Szerző a gyakorlati téren működő bíró s mint ilyen a jogélet lüktető ereit, jellemző vonásait jól ismeri. Másfelől azonban szorgalmas történetbuvár s a régi okiratoknak beható kutatója. Épen e két minőségénél fogva igen alkalmas arra, hogy az eléje tűzött anyagot teljesen uralja s az elszórt történelmi anyagból a jogi érdekű és vonatkozású részleteket előkeresve, azt, a mi akár a magán-, akár a büntetőjog vagy a törvénykezési eljárás szempontjából érdekes és fontos, különösen kiemeli.

Igaz, hogy a magyar jogtörténelem fejlesztése érdekében nem annyira ily általános és egész korszakokra kiterjedő vázlatokra, mint inkább az egyes intézményeknek kifejlődését, alakulását behatóbban fejtegető és megvilágosító tanulmányokra volna szükség; de van jogosultsága a jogintézmények korszakok szerinti vázlatos összefoglalásának és előadásának is a jogélet iránt érdeklődők tájékozása és így — mint szerző az előszóban helyesen fejezi ki magát — az általános közmívelődés szempontjából.

Igy fogva tehát fel a munkát szerény célját, el kell ismernünk, hogy szerző műve a jogtörténelmi ismeretek terjesztésére haszonnal fog közreműködni s a ki régi jogviszonyaink felől tájékozást óhajt nyerni, azt abban meg fogja találni. Az összeállítás is sikerültnek mondható s az előadás — némely részletezések kivételével — elég eleven, könnyed és népszerű, minőnek a főbbiek szerint lenni kell.

A munka hat fejezetre oszlik. Az elsőben szent István kora, a másodikban sz. István közvetlen utódai, továbbá sz. László, Kálmán, III. Béla, Imre királyoké, a harmadikban II. Endréé, a negyedikben IV. Béláé, az ötödikben V. Istváné és Kun Lászlóé, a hatodikban III. Endréé foglaltatik. Találhatóan emeli ki szerző az Árpád-kori jogélet összegezéséről irt végső soraiban, hogy az egyes királyok alatt jelentkező igazságügyi viszonyaink az illető uralkodó jellemének s tulajdonainak lenyomatát viselik magukon.

A hazai törvénykezés történetének vitás pontjainál szerző nem egy adattal vagy nézetnyilvánítással járul a vitakérdés eldöntéséhez. Pl. a XI. század igazságszolgáltatási közegeiről szólva, a «pristaldusokról» is megemlékezik. Némelyek (Szegedy, Szlemenics, Vajda, Barta) a peres ügyet megoldó (perestoldó) végrehajtási eljárást teljesítő közegnek, Puky ezenkívül még közbírónak, Kollár Ádám a királyt, nádort, vár-

¹ Lyon-Caen: Les facultés de droits et des sciences politiques dans les Universités autrichiennes.

² E czélokra készült Iheringnek «Civilrechtsfälle ohne Entscheidungen» és Goldschmidtnek «Privatrechtsfälle zum Gebrauch für praktische Uebungen» című könyve.

³ «Sur les Universités de l'Allemagne». (Revue internationale de l'enseignement. 1886.)

⁴ «Die Reform des juristischen Unterrichtes.»